

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. balandžio 28 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė) ir Algirdo Taminsko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės B. T. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. birželio 30 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės akcinės draudimo bendrovės „Gjensidige“ ieškinį atsakovei B. T. dėl sumokėtos draudimo išmokos grąžinimo, trečiasis asmuo G. G.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių draudiko teisę reikalauti susigrąžinti iš nukentėjusio asmens jam sumokėtą transporto priemonių valdytojų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo išmoką žalai dėl asmens sveikatos sužalojimo atlyginti (Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) 22 straipsnio 3 dalis), aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė ADB „Gjensidige“ 2019 m. liepos 4 d. ieškiniu prašė teismo priteisti iš atsakovės B. T. 6417,16 Eur draudimo išmokos grąžinimą ir 5 proc. palūkanas nuo bylos iškėlimo dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Ieškovė nurodė, kad ji buvo apdraudusi draudėjo G. G. automobilį transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu. Galiojant draudimo sutarčiai eismo įvykio metu buvo sužalota atsakovės B. T. sveikata. Ieškovė sumokėjo atsakovei 6417,16 Eur draudimo išmoką. Vėliau draudėjas teismo buvo išteisintas, o eismo įvykio kaltininkė pripažinta atsakovė. Iš jos ieškovė prašė teismo priteisti draudimo išmokos grąžinimą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. spalio 23 d. sprendimu priteista ieškovei ADB „Gjensidige“ iš atsakovės B. T. 6417,16 Eur nepagrįstai išmokėtos draudimo išmokos ir 5 proc. metinių palūkanų už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme (2019 m. liepos 5 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
5. Teismas nustatė, kad 2017 m. vasario 8 d. ieškovė ADB „Gjensidige“ ir trečiasis asmuo G. G. sudarė įprastinę transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartį. 2017 m. lapkričio 30 d. 16.06 val. Vilniuje, Pylimo ir K. Kalinausko gatvių sankryžoje, G. G., vairuodamas automobilį „Volkswagen Passat“, valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), sukdamas į kairę ir pravažiavęs sankryžą, nepraleido per gatvę einančios atsakovės B. T. ir ją sužalojo, jai diagnozuotas dešinio šlaunikaulio karklo lūžis. Pradėjus ikiteisminiui tyrimui, 2018 m. sausio 16 d. atsakovė pateikė pretenziją ieškovei. Ieškovė 2018 m. kovo 28 d. ir balandžio 4 d. patvirtino 6417,16 Eur bendrą draudimo išmoką ir sumokėjo nurodytą sumą nukentėjusios B. T. nurodytam asmeniui E. M. Ieškovė 2018 m. lapkričio 20 d. pateikė pretenziją atsakovei dėl sumokėtos draudimo išmokos grąžinimo.
6. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2018 m. liepos 24 d. nuosprendžiu baudžiamojame byloje [Nr. 1-1940-1034/2018](#) išteisino G. G. pagal Lietuvos Respublikos baudžiamosios kodekso (toliau – BK) 281 straipsnio 1 dalį jam nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo požymių. Nuosprendis įsiteisėjo paliktas nepakeistas Vilniaus apygardos teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartimi baudžiamojame byloje [Nr. 1A-642-468/2018](#). Teismo nuosprendžiu konstatuota, kad kontaktas tarp G. G. vairuoto automobilio ir nukentėjusios B. T. įvyko jau pravažiavus K. Kalinausko ir Pylimo gatvių sankryžą, nukentėjusioji nuo pėsčiųjų perėjos buvo nutolusi iki 8,5 m atstumu. Ji į važiuojamąją dalį išėjo staiga, neįsitikinusi, jog tai daryti yra saugu, t. y. nepasitūrėjusi, ar nėra artėjančių transporto priemonių, ir akivaizdžiai nesilaikydama saugaus atstumo nuo jų. Ji ėjo ne pėsčiųjų perėjos ribose. Eismo įvykio metu buvo apsiniaukę ir matomumas nebuvo geras, tačiau pėsčioji jokio ryškaus atšvaito neturėjo, buvo apsirengusi tamsiais drabužiais.
7. Teismas įvertino, kad toks atsakovės elgesys atitinka didelio neatsargumo sąvoką Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.270 straipsnio 1 dalies prasme, todėl didesnio pavojaus šaltinio valdytojui trečiajam asmeniui G. G. neatsirado civilinė atsakomybė už atsakovės patirtą dėl eismo įvykio turtinę ir neturtinę žalą. Pagal TPVCAPDĮ 13 straipsnio 1 dalį, 16 straipsnio 1 dalį nukentėjęs asmuo įgyja teisę reikalauti atlyginti jam padarytą žalą, jei yra nustatytos visos būtinos sąlygos transporto priemonės valdytojo civilinei atsakomybei kilti.
8. TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalyje nurodytais atvejais draudikui teisę reikalauti iš nukentėjusio trečiojo asmens grąžinti jo neteisėtai gautą draudimo išmoką kyla tada, kai paaiškėja priežastys, dėl kurių nukentėjęs trečiasis asmuo neteisėtai gavo šią išmoką. TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalyje įvardyta sąlyga tokiai teisei kilti – trečiojo asmens pateikta klaidinga informacija, dėl ko buvo neteisingai apskaičiuota draudimo išmoka. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinta, kad TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalies prasme klaidinga informacija gali būti pateikta nebūtinai dėl nukentėjusio trečiojo asmens kaltės, nes šiuo atveju svarbus pats faktas, kad tokia informacija buvo pateikta ir ji lėmė neteisėtą draudimo išmokos išmokėjimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-113-](#)

[686/2016](#)). Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos administravimo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių (toliau – ir Taisyklės) 65.3 punkte nurodyta, kad draudikui turi būti grąžinta nukentėjusio trečiojo asmens neteisėtai gauta draudimo išmoka, jei draudimo išmoka išmokėta neturėjusiam ar neturinčiam teisės pagal įstatymą šios išmokos gauti asmeniui.

9. Paašikėjus, kad nėra sąlygų apdrausto transporto priemonės valdytojo civilinei atsakomybei kilti, trečiasis asmuo praranda įstatyme nustatytą teisę gauti draudimo išmoką. Atsakovė turi pareigą grąžinti nepagrįstai išmokėtą draudimo išmoką. Taip pat teismas priteisė 5 proc. dydžio procesines paliktas ([CK 6.37 straipsnio](#) 2 dalis ir 6.210 straipsnio 1 dalis).
10. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. birželio 30 d. nutartimi paliktas nepakeistas Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. spalio 23 d. sprendimas.
11. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad, sprendžiant dėl didesnio pavojaus šaltinio padarytos žalos atlyginimo, įstatymas įpareigoja atsakingą už žalą asmenį įrodyti, kad žala atsirado dėl nukentėjusio asmens didelio neatsargumo ([CK 6.282 straipsnio](#) 1 dalis). Didelis nukentėjusiojo neatsargumas yra tuomet, kai nukentėjusysis numatė ar privalėjo numatyti žalingas pasekmes, kurias jam gali padaryti didesnio pavojaus šaltinis, ir savo elgesiu leido šioms pasekmėms atsirasti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1125/2002).
12. Eismo įvykio dieną į važiuojamąją dalį atsakovė išėjo staiga, per gatvę ėjo ne per perėją, kampu kirtu važiuojamąją dalį, toks jos elgesys reiškia didelį neatsargumą ([CK 6.270 straipsnio](#) 1 dalis), todėl didesnio pavojaus šaltinio valdytojui trečiajam asmeniui G. G. neatsirado civilinė atsakomybė už ieškinyje nurodyto eismo įvykio metu atsakovės patirtą turtingą ir neturtingą žalą.
13. [CK 6.241 straipsnio](#) 1 dalies 4 punkto draudimas išreikalauti sumas, be pagrindo išmokėtas kaip dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atsiradusios žalos atlyginimą, skirtas teisiniams santykiams, susijusiems su prievolėmis, kylančiomis iš nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo, reglamentuoti. Šalių teisiniai santykiai atsirado ne iš nepagrįsto praturtėjimo teisinio instituto, o iš draudimo teisinių santykių. Sumokėtos draudimo išmokos grąžinimo klausimus reglamentuoja draudimo teisės normos. Jose nustatyta galimybė draudikui išreikalauti draudimo išmokas, kurių gavėjas neturėjo teisės gauti, tačiau šios išmokos buvo išmokėtos (Taisyklių 65.3 punktas). Nukentėjęs trečiasis asmuo turi prievolę grąžinti neteisėtai gautą išmoką arba jos dalį, jei draudikui išmokėjus išmoką arba jos dalį nukentėjusiam trečiajam asmeniui paašikėja, kad nukentėjęs trečiasis asmuo pateikė klaidingą informaciją ir dėl to buvo neteisingai apskaičiuota ir neteisėtai išmokėta išmoka ir atlyginta žala (TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalis).
14. Ieškovei buvo pateikta klaidinga informacija apie eismo įvykio kaltininką. Šios informacijos klaidingumas išaiškėjo įsiteisėjus teismo nuosprendžiui baudžiamojoje byloje, iškeltaje dėl nurodyto eismo įvykio. Todėl draudikė turi teisę reikalauti grąžinti draudimo išmoką.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į kasacinį skundą teisiniai argumentai

15. Atsakovė B. T. kasaciniu skundu prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. spalio 23 d. sprendimą ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. birželio 30 d. nutartį, priimtą naują sprendimą – ieškinį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais esminiais argumentais:
 - 15.1. Skundžiamuose sprendime ir nutartyje teismai nepagrįstai netaikė [CK 6.241 straipsnio](#) 1 dalies 4 punkto, kad negali būti išreikalaujama kaip be pagrindo įgytos sumos, be pagrindo išmokėtos kaip dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atsiradusios žalos atlyginimas, darbo užmokestis ir jam prilygintos išmokos, pensija ir išlaikymas, jeigu gavėjas veikė sąžiningai arba nebuvo padaryta sąskaitų klaidos. Ši norma taikytina kartu su Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 98 straipsnio 3 dalimi, kurioje nurodyta, kad draudikas neturi teisės sumokėti draudimo išmoką ar atsisakyti ją sumokėti, neįsitikinęs, kad draudžiamasis įvykis buvo.
 - 15.2. Pirmosios instancijos teismas sprendime nepagrįstai rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 26 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-113-686/2016, kurioje nustatytos kitokios aplinkybės, t. y. buvo sprendžiamas klausimas dėl draudimo išmokos grąžinimo, kai žala padaryta tik turtui ir dėl dviejų didesnio pavojaus šaltinių sąveikos. Skirtingai negu nurodytoje byloje, esamoje byloje ieškovė atlygino žalą atsakovei kaip žalą, padarytą didesnio pavojaus šaltinio, pagal [CK 6.270 straipsnio](#) 1 dalį.
 - 15.3. Pagal [CK 6.270 straipsnio](#) 1 dalį asmuo, kurio veikla susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams, privalo atlyginti didesnio pavojaus šaltinio padarytą žalą, jeigu neįrodo, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos arba nukentėjusio asmens tyčios ar didelio neatsargumo. Didesnio pavojaus šaltinio valdytojo atsakomybė atsiranda už žalos padarymo faktą, nesiejant jo su teisių pareigų nevykdymu ir didesnio pavojaus šaltinio valdytojo kalte; neturi reikšmės, ar buvo pažeisti saugumo reikalavimai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 16 d. apžvalga Nr. AC-48-1 „Atskiri griežtosios deliktinės atsakomybės atvejai Lietuvos kasacinėje jurisprudencijoje“). Pagal kasacinio teismo praktiką, teismo išteisinamasis nuosprendis absoliučiai visais atvejais negali būti pripažįstamas prejudicinę galą turinčiu ir eliminuojančiu išteisinto asmens civilinės atsakomybės taikymo galimybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-525/2001).
16. Atsiliepime į kasacinį skundą ieškovė ADB „Gjensidige“ prašo atmesti kasacinį skundą. Atsiliepime išdėstyti esminiai argumentai:
 - 16.1. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad šalių santykiai atsirado ne iš nepagrįsto praturtėjimo teisinio instituto, o iš draudimo teisinių santykių. Sumokėtos draudimo išmokos grąžinimo klausimus reglamentuoja specialios atitinkamus draudimo teisinius santykius nustatančios teisės normos, o ne [CK 6.241 straipsnio](#) 1 dalies 4 punktas, reglamentuojantis nepagrįsto praturtėjimo santykius. Draudimo teisės normos nustato galimybę draudikui išreikalauti draudimo išmokas, kurių gavėjas neturėjo teisės gauti, tačiau šios išmokos buvo išmokėtos (Taisyklių 65.3 punktas). Kadangi įprastu civilinės atsakomybės draudimu draudžiamas kalto asmens turintis interesas trečiojo asmens naudai, tai paašikėjus, kad nėra sąlygų apdrausto transporto priemonės valdytojo civilinei atsakomybei kilti, trečiasis asmuo praranda įstatyme nustatytą teisę gauti draudimo išmoką.
 - 16.2. Ieškovė priėmė sprendimą išmokėti atsakovei draudimo išmoką pagal tuo metu turėtą informaciją, remdamasi tiek pačios atsakovės pateiktais duomenimis, tiek savo pačios surinktais duomenimis apie eismo įvykį bei ikiteisminio tyrimo duomenimis. Atsakovė, reikalaujama draudimo išmokos, klaidingai patvirtino ieškovei, kad ieškovės draudėjas savo kaltę dėl eismo įvykio neva visiškai pripažįsta. Tik vėliau, teismams išnagrinėjus baudžiamąją bylą, nustatyta, kad žala atsakovei eismo įvykio metu atsirado būtent dėl atsakovės veiksmų, kuriais nesilaikyta saugumo kelyje, ir tai buvo sąlyga, dėl kurios kilo eismo įvykis. Civilinėje byloje teismai turėjo pagrindą konstatuoti atsakovės didelį neatsargumą ([CK 6.270 straipsnio](#) 1 dalis), dėl kurio neatsirado trečiojo asmens G. G. civilinė atsakomybė, taigi jo draudikė ieškovė neįgijo prievolės mokėti draudimo išmoką, todėl ieškovė turi teisę susigrąžinti sumokėtą draudimo išmoką. Draudikės teisė reikalauti grąžinti draudimo išmoką išlieka, nes Taisyklėse neįtvirtinta, kad, draudikui siekiant susigrąžinti draudimo išmoką, nukentėjęs trečiasis asmuo turi neturėti teisės gauti draudimo išmoką tiek jos išmokėjimo, tiek reikalavimo ją grąžinti pareiškimo metu. Šiuo atveju svarbus yra faktas, kad buvo neteisėtai išmokėta draudimo išmoka (t. y. neturėjusiam ar neturinčiam teisės pagal įstatymą šios išmokos gauti asmeniui), nustatymas.
- 16.3. [CK 6.241 straipsnio](#) 1 dalies 4 punkto draudimas išreikalauti sumokėtą žalos atlyginimą netaikomas draudimo išmokai, nes ji

negali būti prilyginama žalos atlyginimui, o sumokama draudimo sutarties pagrindu. Be to, pagal šią normą sumokėtas žalos atlyginimas gali būti išreikalautas, jei tokių išmokų gavėjas veikė nesąžiningai. Atsakovė turėjo suvokti, jog būtent ji yra atsakinga dėl įvykusio eismo įvykio, todėl neturi teisės gauti draudimo išmokos, tačiau, nepaisydama to, pateikė ieškovei pretenziją dėl žalos atlyginimo.

- 16.4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 26 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-113-686/2016 nagrinėta analogiška situacija civilinės atsakomybės aspektu, t. y. tik vėliau buvo nustatyta, kad iš pradžių dėl įvykio kaltu pripažinto vairuotojo, kaip transporto priemonės valdytojo, civilinė atsakomybė nekilo, o atsakovas atitinkamai neįgijo nukentėjusio trečiojo asmens, kuriam priklausytų draudimo išmoka pagal TPVCAPDĮ, statuso. Kadangi tai, kad atsakovas neturėjo teisės gauti iš ieškovo draudimo išmokos, paaiškėjo tik vėliau, nurodytoje, kaip ir esamoje, byloje teismai vienodai nusprendė, kad ieškovo reikalavimas grąžinti išmokėtą draudimo išmoką turi būti patenkinamas.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl draudiko sumokėtos draudimo išmokos nukentėjusiam trečiajam asmeniui grąžinimo teisinių pagrindų

17. Nagrinėjamoje byloje kilo ginčas dėl draudiko reikalavimo teisės susigrąžinti išmokėtą privalomojo transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo išmoką iš ją gavusio trečiojo nukentėjusio asmens.
18. Privalomojo transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo santykius reglamentuoja TPVCAPDĮ ir šio įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo tikslas – garantuoti dėl šiuo draudimu apdraustos transporto priemonės poveikio eismo įvykio metu nukentėjusių ir patyrusių žalą trečiųjų asmenų nuostolių atlyginimą įstatyme ir sutartyje nustatytos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo suma, taip pat užtikrinti transporto priemonę naudojančių valdytojų turinius interesus, susijusius su civiline atsakomybe, kilusia naudojant šiuo draudimu apdraustą transporto priemonę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-81-1075/2018](#), 27 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Nukentėjęs trečiasis asmuo, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis, visada gaus žalos atlyginimą, o už žalą padarymą atsakingas asmuo išvengs finansinių nuostolių, susijusių su šios žalos atlyginimu, tačiau jam pačiam jo patirtų eismo įvykio metu nuostolių jo transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo draudikas nekompensuos. Vienas iš eismo įvykio dalyvių, kuris pripažįstamas kaltu, paprastai visada patirs tam tikrą nekompensuojamą žalą, susijusią su jo valdoma transporto priemone. Tačiau nukentėjęs trečiasis asmuo neturėtų būti priklausomas nuo kito eismo įvykio dalyvio turinės padėties ir galimybių kompensuoti jo padarytą žalą, nes ją atlyginti turi transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo draudikas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-257-1075/2019](#), 20 punktas).
19. Vykdydamas draudimo sutartį draudikas moka draudimo išmoką nukentėjusiam trečiajam asmeniui. Trečiuoju asmeniu tampa bet kuris nuo privalomojo transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimu apdraustos transporto priemonės valdytojo nukentėjęs asmuo (TPVCAPDĮ 2 straipsnio 15 dalis). Nukentėjęs trečiasis asmuo įgyja teisę reikalauti atlyginti jam padarytą žalą, jei yra nustatytos visos būtinos sąlygos transporto priemonės valdytojo civilinei atsakomybei kilti (TPVCAPDĮ 13 straipsnio 1 dalis, 16 straipsnio 1 dalis).
20. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad draudiko prievolės išmokėti draudimo išmoką atsiradimas siejamas su draudžiamąjo įvykio fakto nustatymu ([CK 6.987 straipsnis](#), Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 2 straipsnio 11 dalis). Draudžiamasis eismo įvykis TPVCAPDĮ prasme vertintinas kaip eismo įvykis, kai transporto priemonės valdytojui (už žalą atsakingiems asmenims valdant ar naudojant transporto priemonę) dėl padarytos žalos nukentėjusiam trečiajam asmeniui atsiranda civilinė atsakomybė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-531-701/2016](#), 32, 34 punktai).
21. Draudimo teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos nustato ne tik draudimo išmokų išmokėjimą, bet ir draudiko sumokėtų išmokų grąžinimą. Įprastu civilinės atsakomybės draudimu draudžiamas kalto asmens turinis interesas trečiojo asmens naudai, todėl paaiškėjus, kad nėra sąlygų apdrausto transporto priemonės valdytojo civilinei atsakomybei kilti, trečiasis asmuo praranda įstatyme nustatytą teisę gauti draudimo išmoką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-113-686/2016](#), 21 punktą).
22. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo santykiuose nustatytos išimties, kada draudikas gali nemokėti draudimo išmokos ar reikalauti ją grąžinti, apima du atvejus: 1) jei įvykis yra nedraudžiamasis (TPVCAPDĮ 21 straipsnis); 2) jei atsakingas už žalą padarymą asmuo ar nukentėjęs trečiasis asmuo buvo nesąžiningi ir (ar) elgėsi neapdairiai ir nerūpestingai (TPVCAPDĮ 22 straipsnis). Pastaruoju atveju draudimo išmokos dydis taip pat gali būti atitinkamai atvejais mažinamas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-257-1075/2019](#), 21 punktą).
23. Vienas iš visos ar dalies draudimo išmokos grąžinimo atvejų yra, jei paaiškėja, kad nukentėjęs trečiasis asmuo pateikė klaidingą informaciją ir dėl to buvo neteisingai apskaičiuota ir neteisėtai išmokėta išmoka ir atlyginta žala (TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalis). Draudikui turi būti grąžinta nukentėjusio trečiojo asmens neteisėtai gauta draudimo išmoka, jei draudimo išmoka išmokėta neturėjusiam ar neturinčiam teisės pagal įstatymą šios išmokos gauti asmeniui (Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos administravimo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių ir indeksuotų draudimo sumų dydžių 65.3 punktą).
24. Teisiniai santykiai, susiklostę tarp pareiškusio reikalavimą atlyginti žalą nukentėjusiojo trečiojo asmens ir žalą padariusio asmens civilinę atsakomybę apdraudusio draudiko, yra draudimo teisiniai santykiai, atsiradę iš draudimo sutarties vykdymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-444-611/2015](#); 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-113-686/2016](#), 16 punktą). Todėl, kaip yra konstatavęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, draudiko reikalavimo grąžinti neteisėtai nukentėjusio trečiojo asmens gautą išmoką pagrįstumas vertinamas, kaip toks reikalavimas atitinka TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalies ir Taisyklių 65.3 punkto teisinius pagrindus reikalauti grąžinti draudimo išmoką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-113-686/2016](#), 29 punktą).
25. TPVCAPDĮ ir Vyriausybės nustatytos Žalos nustatymo ir išmokų mokėjimo tvarkos nurodytais atvejais draudikas, išmokėjęs išmoką, turi teisę reikalauti sumokėtos sumos ar jos dalies grąžinimo iš atsakingo už žalą asmens ar draudėjo arba apdraustojo. Draudiko reikalaujamos grąžinti sumos dydis nustatomas atsižvelgiant į nustatytų pareigų pažeidimą, priežastinį ryšį su eismo įvykiu, dėl pažeidimo ar pareigų nevykdymo atsiradusios žalos dydį, kitas reikšmingas aplinkybes ir į Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytą Žalos nustatymo ir išmokų mokėjimo tvarką (TPVCAPDĮ 22 straipsnio 2 dalis, Taisyklių 63 punktą).

26. Atsakovės kasaciniame skunde teigiama, kad, remiantis nepagrįstą praturtėjimą ir turto, įgyto nepagrįstai praturtėjus, grąžinimą reglamentuojančiomis teisės normomis, ieškovė neturi teisės reikalauti draudimo išmokos grąžinimo, nes negali būti išreikalaujama kaip be pagrindo įgytas turtas, sumos, be pagrindo išmokėtos kaip dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atsiradusios žalos atlyginimas, darbo užmokestis ir jam prilygintos išmokos, pensija ir išlaikymas, jeigu gavėjas veikė sąžiningai arba nebuvo padaryta sąskaitybos klaidos ([CK 6.241 straipsnio 1 dalies 4 punktas](#)).
27. Su nurodytu kasacinio skundo argumentu teisėjų kolegija nesutinka. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas suformuotoje teisės aiškinimo ir taikymo praktikoje yra nustatęs, kad nepagrįsto praturtėjimo institutas taikomas tada, kai civilinių teisių negalima apginti kitais civilinių teisių gynbos būdais, tačiau šioje byloje ieškovės reikalavimas grąžinti sumokėtą draudimo išmoką atsirado iš draudimo teisinių santykių (žr. nutarties 18 punktą), todėl nepagrįsto praturtėjimo institutas neturėtų būti taikomas, o draudikės reikalavimui grąžinti sumokėtą draudimo išmoką taikomi TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalis ir Taisyklių 65.3 punktas (nutarties 24 punktas įijame nurodyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika).

Dėl draudiko pareigos prieš priimant sprendimą (ne)išmokėti draudimo išmoką išsiaiškinti draudžiamąjo įvykio aplinkybes

28. Kai reikalavimą atlyginti žalą nukentėjęs trečiasis asmuo pareiškia transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudikui, turi būti laikomasi atitinkamus draudimo teisinius santykius reguliuojančių teisės aktų reikalavimų (TPVCAPDĮ, Taisyklių, kt.), kuriuose nustatyta reikalavimo atlyginti žalą pateikimo, jo vertinimo ir draudimo išmokos išmokėjimo tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 23 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-7-368/2012](#)).
29. Atsakingas draudikas moka išmoką, jeigu transporto priemonės valdytojui dėl padarytos žalos nukentėjusiam trečiajam asmeniui atsiranda civilinė atsakomybė (TPVCAPDĮ 16 straipsnio 1 dalis). Išmoka mokama, kai yra nustatytas draudžiamąjo įvykio faktas ir žalos dydis, jei teisės aktų nustatytais atvejais apie eismo įvykį buvo pranešta policijai, o nukentėjęs trečiasis asmuo pateikė atsakingam draudikui turimus eismo įvykio ir žalos įrodymus, laikėsi draudiko nurodymų, jeigu jie buvo duoti, leido draudikui susipažinti su dokumentais, galinčiais įrodyti padarytos žalos aplinkybes, faktą ir dydį, taip pat suteikė galimybę ištirti per eismo įvykį padarytos žalos priežastis ir nustatyti jos dydį, atsižvelgdamas į šio įstatymo 15 straipsnio nuostatas išsaugojo sugadintą transporto priemonę ar kitą turtą tokį, koks jis buvo po eismo įvykio, ir pretenziją dėl padarytos žalos pateikė per šio įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą. Jei nukentėjęs trečiasis asmuo nevykdė ar netinkamai vykdė šioje dalyje nurodytus įpareigojimus ir tai turėjo įtakos žalos padarymo aplinkybių tyrimui ar padidino žalą, draudikas gali sumažinti išmoką (TPVCAPDĮ 19 straipsnio 5 dalis). Atsakingas draudikas moka per eismo įvykį nukentėjusiam trečiajam asmeniui tik įrodymais pagrįstos per eismo įvykį padarytos žalos dydžio išmoką, neviršijančią šio įstatymo 11 straipsnyje nustatytą draudimo sumų, ir turi teisę atmesti nepagrįstus reikalavimus dėl žalos, padarytos per eismo įvykį, atlyginimo (TPVCAPDĮ 19 straipsnio 6 dalis).
30. Įstatyme nustatytas draudiko pareigos prieš priimant sprendimą (ne)išmokėti draudimo išmoką išsiaiškinti žalos padarymo aplinkybes, draudžiamąjo įvykio faktą, žalos dydį teisinis reglamentavimas detalizuotas įstatymo įgyvendinamajame akte: žalos atlyginimo ir draudimo išmokos mokėjimo klausimas sprendžiamas tik gavus suinteresuoto gauti draudimo išmoką asmens pretenziją dėl žalos ar išlaidų atlyginimo, kuri teikiama atsakingam draudikui dėl nukentėjusiam trečiajam asmeniui padarytos žalos. Pageidaujantis gauti draudimo išmoką nukentėjęs trečiasis asmuo turi pateikti atsakingam draudikui pretenziją atlyginti žalą (nuostolius). Teikiamoje pretenzijoje atlyginti žalą turi būti nurodoma vardas, pavardė, gimimo data, gyvenamoji vieta, telefono numeris, prašymą atlyginti žalą pagrindžiančios aplinkybės ir žalos dydis, jeigu jis yra žinomas. Pageidaujantis gauti draudimo išmoką nukentėjęs trečiasis asmuo taip pat turi pateikti visus turimus dokumentus apie eismo įvykio aplinkybes, eismo įvykio dalyvių atsakomybę, žalą ir jos dydį, jeigu šie dokumentai nebuvo pateikti iki pretenzijos pateikimo (Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos administravimo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių ir indeksuotų draudimo sumų dydžių 31.1, 32 punktai).
31. Atsakingas draudikas priima sprendimą dėl draudimo išmokos mokėjimo, atsižvelgdamas į dokumentus ir informaciją, įrodančius draudžiamąjo įvykio faktą, eismo įvykio metu padarytos žalos aplinkybes, eismo įvykio dalyvių atsakomybę, taip pat nukentėjusį trečiąjį asmenį gydžiusių medikų konsultacijas, siūlymus ir išrašus apie sveikatos sužalojimo pobūdį, priežastis ir sveikatai grąžinti reikiamų priemonių ir išlaidų būtinumą, žuvusio asmens mirties priežastis tyrusių įstaigų išvadas, paskirtų ekspertų ir (ar) turto vertintojų, kitų asmenų, galinčių nustatyti turtui padarytą žalą, išvadas. Jeigu priimant sprendimą dėl draudimo išmokos mokėjimo negauta kompetentingų teisės saugos ar teisėtarkos institucijų surašytų dokumentų apie eismo įvykio aplinkybes ir eismo įvykio dalyvių atsakomybę, kadangi eismo įvykio dalyviai nepranešė apie eismo įvykį policijai (Kelių eismo taisyklėse nustatytais atvejais), atsakingas draudikas, sprenddamas draudimo išmokos mokėjimo klausimą ir nustatydamas atsakingą už eismo įvykio metu padarytą žalą vairuotoją, vadovaujasi eismo įvykio deklaracijoje nurodyta ir eismo įvykio dalyvių parašais patvirtinta informacija ir nubraižyta schema. Mokėtinos draudimo išmokos dydį apskaičiuoja atsakingas draudikas, atsižvelgdamas į eismo įvykio metu nukentėjusiam trečiajam asmeniui padarytos žalos dydį. Atsakingas draudikas moka eismo įvykio metu nukentėjusiam trečiajam asmeniui tik įrodymais pagrįstos eismo įvykio metu padarytos žalos dydžio draudimo išmoką (Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos administravimo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių ir indeksuotų draudimo sumų dydžių 38, 39, 40 punktai).
32. Draudimo išmoka mokama, kai nustatomas atsakingas dėl žalos padarymo asmuo (išskyrus TPVCAPDĮ 16 straipsnio 2 dalyje ir 17 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytus atvejus), draudžiamąjo įvykio faktas, aplinkybės ir žalos dydis. Atsakingas draudikas moka draudimo išmoką nukentėjusiam trečiajam asmeniui, jeigu nukentėjęs trečiasis asmuo ar jo atstovas įvykdė TPVCAPDĮ nustatytas pareigas: pateikė atsakingam draudikui pretenziją ir bendru eismo įvykio dalyvių sutarimu užpildytą ir pasirašytą eismo įvykio deklaraciją, iš kurios teksto galima išsiaiškinti eismo įvykio dalyvius, jo aplinkybes, schemą (jeigu apie eismo įvykį nebuvo pranešta policijai), taip pat turimus eismo įvykio aplinkybių ir žalos įrodymus, atsižvelgdamas į TPVCAPDĮ 15 straipsnio nuostatas, išsaugojo ir leido apžiūrėti sugadintą transporto priemonę ar kitą turtą tokį, koks jis buvo po eismo įvykio, laikėsi atsakingo draudiko nurodymų, jeigu jie buvo duoti, suteikė galimybę ištirti eismo įvykio metu padarytos žalos priežastis ir nustatyti jos dydį, leido atsakingam draudikui susipažinti su dokumentais, galinčiais įrodyti eismo įvykio metu padarytos žalos aplinkybes, faktą ir dydį, apie eismo įvykį buvo pranešta policijai Kelių eismo taisyklėse numatytais atvejais (Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos administravimo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių ir indeksuotų draudimo sumų dydžių 47 punktas).
33. Atsakingas draudikas privalo išmokėti draudimo išmoką per 30 dienų nuo pretenzijos atlyginti žalą pateikimo dienos. Jeigu per šį terminą neįmanoma ištirti aplinkybių, būtinų draudžiamąjo įvykio faktui ar žalos dydžiui nustatyti, draudimo išmoka išmokama per 14 dienų, skaičiuojant nuo dienos, kai šias aplinkybes būtų įmanoma baigti ištirti dedant reikiamas pastangas, tačiau ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo pretenzijos pateikimo dienos (išskyrus atvejus, kai žalos atlyginimo nustatymas priklauso nuo sprendimo baudžiamojoje, administracinėje ar civilinėje byloje). Priėmus sprendimą baudžiamojoje, administracinėje ar civilinėje byloje, draudimo išmoka turi būti išmokama per 14 dienų nuo įsiteisėjusio sprendimo, nuosprendžio ar nutarimo gavimo dienos (Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos administravimo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių ir indeksuotų draudimo sumų dydžių 48 punktas).
34. Taigi pagal nustatytą teisinį reglamentavimą draudikas, vykdydamas pareigą priimti sprendimą (ne)sumokėti draudimo išmoką, turi imtis įmanomai reikiamų priemonių ir pastangų siekdamas išsiaiškinti įvykio aplinkybes, nustatyti draudžiamąjo įvykio fakto (ne)buvimą ir žalos dydį. Konstatuotina, kad prieš priimdamas sprendimą išmokėti draudimo išmoką draudikas turi ištirti, išsiaiškinti aplinkybes, kurios

patvirtintų draudėjo ar apdraustojo civilinės atsakomybės atsiradimą už draudėjo ar apdraustojo veiksmus (veikimą ar neveikimą), atlikus draudimo sutarties galiojimo metu. Atsakingas ir rūpestingas draudikas, išsiaiškinęs ir (arba) sutelkęs pastangas išaiškinti, ištirti ir įvertinti aplinkybes draudžiamajam įvykiui patvirtinti arba paneigti, ir pakankamų įrodymų duomenų pagrindu nustatęs draudžiamąjį įvykį bei sumokėjęs draudimo išmoką, vėliau turi teisę reikalauti draudimo išmokos grąžinimo iš ją priėmusio nukentėjusio trečiojo asmens, kurio iniciatyva ir pagal jo kreipimąsi draudimo išmoka buvo sumokėta, jei vėliau paaiškėja, kad nukentėjęs trečiasis asmuo pateikė klaidingą informaciją ir dėl to buvo neteisingai apskaičiuota, neteisėtai išmokėta išmoka ir atlyginta žala. Draudikas, kuris nebuvo pakankamai rūpestingas ir atsakingas, todėl tinkamai neatliko pareigos išsiaiškinti aplinkybes, patvirtinančias ar paneigiančias draudžiamojo įvykio faktą ir lemiančias jo pareigą (ne)išmokėti draudimo išmoką, jos dydį, prisiima riziką dėl galimo klaidingo sprendimo (ne)išmokėti draudimo išmoką ir jos dydžio pasekmių.

35. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad dėl 2017 m. lapkričio 30 d. eismo įvykio nukentėjusioji per atstovą kreipėsi į draudikę, pateikdama 2018 m. sausio 16 d. pretenziją dėl draudimo išmokos sumokėjimo. Draudikė priėmė 2018 m. kovo 28 d. ir 2018 m. balandžio 4 d. sprendimus sumokėti pagrindinę ir papildomą draudimo išmoką. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. lapkričio 6 d. priimta nutartimi baudžiamojoje byloje [Nr. 1A-642-468/2018](#) įsiteisėjo Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. liepos 24 d. nuosprendis, kuriuo G. G. dėl eismo įvykio įsiteisintas. Draudikė, remdamasi teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartimi, pateikė 2018 m. lapkričio 20 d. reikalavimą nukentėjusiajai grąžinti draudimo išmoką.
36. Taigi, draudikė sumokėjo draudimo išmoką nelaukdama, kol baudžiamojoje byloje įsiteisęs teismo nuosprendis, kurį priėmus paaiškėjo dėl draudėjo (apdraustojo) civilinės atsakomybės sąlygų, tuo pačiu ir dėl draudžiamojo įvykio fakto nebuvimo. Teisėjų kolegija pažymi, kad teisės norma, nustatanti, jog draudimo išmoka sumokama praėjus ne vėliau kaip per 14 dienų nuo įsiteisėjusio teismo sprendimo, nuosprendžio ar nutarimo gavimo dienos, nėra aiškintina kaip reiškianti, kad draudikas turi būtinai laukti teismo procesinio sprendimo įsiteisėjimo. Priešingai, jei draudikas surenka pakankamai duomenų apie apdraustojo (draudėjo) civilinės atsakomybės atsiradimą, išaiškina ją patvirtinančias įvykio aplinkybes ir taip nustato draudžiamojo įvykio faktą, nebūtų pagrįsta draudikui nemokėti draudimo išmokos dėl formalios priežasties, t. y. kad nėra įsiteisėjusio teismo procesinio sprendimo.

Dėl draudimo išmokos grąžinimo paaiškėjus, kad nukentėjęs trečiasis asmuo pateikė klaidingą informaciją (TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalis)

37. Su eismo įvykiu susijęs transporto priemonės valdytojas ir pretenziją dėl padarytos per eismo įvykį žalos teikiantis asmuo privalo pateikti draudikui turimus eismo įvykio ir žalos įrodymus, padėti jiems nustatyti įvykio aplinkybes ir žalos dydį, laikytis draudiko nurodymų, jeigu jie buvo duoti, leisti draudikui ištirti per eismo įvykį padarytos žalos priežastis ir nustatyti jos dydį (TPVCAPDĮ 12 straipsnio 2 dalis).
38. Jeigu draudikui išmokėjus išmoką arba jos dalį nukentėjusiam trečiajam asmeniui paaiškėja, kad nukentėjęs trečiasis asmuo pateikė klaidingą informaciją ir dėl to buvo neteisingai apskaičiuota ir neteisėtai išmokėta išmoka ir atlyginta žala, arba nukentėjusiam trečiajam asmeniui žalą atlygino atsakingi už žalos padarymą asmenys, draudiko reikalavimu nukentėjęs trečiasis asmuo privalo grąžinti neteisėtai gautą išmoką arba jos dalį (TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalis).
39. Nurodyta norma detalizuota įstatymo įgyvendinamajame akte, kuriame reglamentuojami ir kiti atvejai bei sąlygos, kai išmokėjus draudimo išmoką atsakingas draudikas turi teisę reikalauti, kad draudimo išmoką gavęs asmuo grąžintų gautą išmoką ar jos dalį, jeigu paaiškėja, kad: buvo pateikta klaidinga informacija ir dėl to buvo neteisingai apskaičiuota išmokėta draudimo išmoka; atsakingas už padarytą žalą asmuo yra nukentėjęs trečiasis asmuo, o ne tas asmuo, už kurį atsakingas draudikas turėjo išmokėti ir išmokėjo draudimo išmoką; draudimo išmoka išmokėta neturėjusiam ar neturinčiam teisės pagal TPVCAPDĮ gauti šios išmokos asmeniui; žalą atlygino atsakingas už žalos padarymą asmuo; esant kitiems neteisėto išmokėjimo ar nepagrįsto praturtėjimo atvejams (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos administravimo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių ir indeksuotų draudimo sumų dydžių 65.1–65.5 punktai).
40. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas TPVCAPDĮ 22 straipsnio 3 dalies nuostatas, nurodė, kad klaidinga informacija gali būti pateikta nebūtinai dėl nukentėjusio trečiojo asmens kaltės, nes šiuo atveju svarbus pats faktas, kad tokia informacija buvo pateikta ir ji lėmė neteisėtą draudimo išmokos išmokėjimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-113-686/2016](#), 19 punktas).
41. Tai, kad draudikas priima sprendimą mokėti ir sumoka draudimo išmoką pagal tuo metu turimus duomenis, patvirtinančius apdrausto transporto priemonės valdytojo atsakomybę (policijos protokolai, nutarimai, draudėjo (apdraustojo, nukentėjusiojo) pretenzija, kiti eismo įvykio įrodymai), bet vėliau šie duomenys yra nugrinčijami remiantis kitais įrodymais ir dėl to nebelieka teisinio pagrindo sumokėti draudimo išmoką, nereiškia, kad draudikas neturi teisės reikalauti grąžinti sumokėtą draudimo išmoką ar jos dalį; teisė susigrąžinti išmokėtą draudimo išmoką priklauso nuo to, ar jis tinkamai įvykdė pareigą surinkti visą reikalingą informaciją sprendimui dėl išmokos (ne)mokėjimo priimti.

Dėl transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės esant jo atžvilgiu priimtam įsiteisinamajam nuosprendžiui baudžiamojoje byloje

42. Nukentėjusiosios pretenzijoje sumokėti draudimo išmoką nurodyta, kad eismo įvykio kaltininkas yra G. G., jis pripažįsta visiškai savo kaltę. Civilinėje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismui procesiniuose sprendimuose konstatavo, kad draudikui buvo pateikta klaidinga informacija apie eismo įvykio kaltininką; šios informacijos klaidingumas išaiškėjo, įsiteisėjus teismo nuosprendžiui byloje, iškeltoje dėl nurodyto eismo įvykio; eismo įvykis kilo dėl B. T. veiksmų, kuriais nesilaikyta saugumo kelyje, ir tai buvo sąlyga, dėl kurios kilo eismo įvykis; toks atsakovės elgesys atitinka didelio neatsargumo sąvoką [CK 6.270](#) straipsnio 1 dalies nuostatų prasme, todėl didesnio pavojaus šaltinio valdytojui G. G. nekyla civilinė atsakomybė (apeliacinės instancijos teismo nutarties 20, 25 punktai). Tokią išvadą teismui nagrinėjamoje civilinėje byloje padarė, remdamiesi baudžiamąją bylą išnagrinėjusių teismų konstatuotomis aplinkybėmis dėl nukentėjusiosios kaltės dėl eismo įvykio ir kaltininko kaltės nebuvimo, dėl ko jis buvo įsiteisintas.
43. Civilinės atsakomybės kontekste asmuo yra laikomas kaltu, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes asmuo nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina ([CK 6.248](#) straipsnio 3 dalis).
44. Teisiamojo veiksmas baudžiamojoje byloje tiriami ir vertinami baudžiamojo proceso ir baudžiamųjų įstatymų taikymo aspektu. To paties asmens veiksmai civilinėje byloje vertinami pagal civilinio proceso ir civilinių įstatymų reikalavimus. Įrodinėjimo dalykai baudžiamojoje ir civilinėje byloje paprastai yra skirtingi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-215/2008](#)). Taigi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nuosekliai formuojami teisės taikymo išaiškinimai ta linkme, kad kaltė civilinės teisės ir baudžiamosios teisės prasme gali būti suvokiama skirtingai. Civilinės atsakomybės prasme kaltė tiriama ir vertinama, nustatomas jos (ne)buvimas, net jei baudžiamojoje byloje yra konstatuotas kaltinamojo asmens kaltės nebuvimas ir dėl to jis įsiteisintas, nes baudžiamojoje byloje teismas vertina asmens kaltę nusikalstamos veikos padarymo prasme, ji yra siauresnės apimties, jai nustatyti taikomi griežtesni įrodinėjimo standartai ir tik pagal baudžiamajame procese surinktus įrodymus, tuo tarpu civilinėje byloje dėl eismo įvykio asmens kaltė

teismo nustatoma civilinės atsakomybės prasme pagal civilinio proceso metu įrodinėjamas nustatytas aplinkybės ir įvertinus civiliniame procese surinktus įrodymus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-597-421/2015](#)).

45. Asmens įsteisinimas baudžiamojoje byloje nenustatius nusikalstamų veiksmų (neveikimo) dar nereiškia, kad nėra padaryta neteisėtų veiksmų civilinės teisės prasme. Civilinėje teisėje, priešingai nei baudžiamojoje teisėje, veiksmų neteisėtumas yra suprantamas plačiau. Kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos ([CK 6.263 straipsnio](#) 1 dalis; generalinio delikto doktrina). Neteisėtais veiksmais civilinėje teisėje laikomas įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos neįvykdymas arba atlikimas veiksmų, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti, arba bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas ([CK 6.246 straipsnio](#) 1 dalis). Teismai, nagrinėdamas bylą dėl draudimo išmokos (sumokėjimo ar grąžinimo), kai įrodinėjama aplinkybė yra draudėjo (apdraustojo) civilinės atsakomybės atsiradimas, turi nustatyti, ar nėra aplinkybių, patvirtinančių draudėjo (apdraustojo) neteisėtus veiksmus civilinės teisės prasme, nes tai yra būtinoji sąlyga civilinei atsakomybei atsirasti, kuri yra savo ruožtu teisinis pagrindas mokėti draudimo išmoką.
46. [CK 6.248 straipsnio](#) 3 dalies norma asmens neteisėtus veiksmus, pasireiškusius bendro pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimu, susieja su jo kalte, t. y. kaltę apima ir neteisėtus veiksmus. Tai reiškia, kad kiekvieną konkrečiu atveju turi būti vertinama, ar asmens elgesys atitiko tvarkingo, rūpestingo, padoraus asmens elgesio standartą, o nustatius tokio elgesio neatitiktį, konstatuojamas asmens kaltas elgesys, kuris kartu reiškia ir veiksmų neteisėtumą, ir kaltės elementą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-99-701/2017](#), 29 punktas). Civilinės atsakomybės teisiniame santykiyje kiekvieno asmens elgesys vertinamas atitiktis nurodytiems tvarkingo, rūpestingo, padoraus asmens elgesio standartams aspektu (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 9 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-507-611/2016](#) 29 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2019 m. lapkričio 21 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-352-421/2019](#) 17, 26 punktus).
47. Sprendžiant dėl didesnio pavojaus šaltinio valdytojo civilinės atsakomybės [CK 6.270 straipsnio](#) 1 dalies prasme atsakomybė atsiranda už žalos padarymo faktą, nesiejant jo su teisiinių pareigų pažeidimu ir didesnio pavojaus šaltinio valdytojo kalte; neturi reikšmės, buvo pažeisti saugumo reikalavimai ar ne (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-446/2011](#)). Taigi civilinei atsakomybei už didesnio pavojaus šaltinio padarytą žalą taikyti nustatytinos šios civilinės atsakomybės sąlygos: žala (nuostoliai), neteisėti veiksmai – žalos padarymo didesnį pavojų aplinkiniams keliančių veiksmų faktas, priežastinis ryšys tarp žalos (nuostolių) ir didesnį pavojų aplinkiniams keliančio veiksmo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-13/2012](#); 2020 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-257-248/2020](#), 23 punktas).
48. Sprendžiant dėl neteisėtų veiksmų, kaip vienos iš didesnio pavojaus šaltinio valdytojo civilinės atsakomybės sąlygų, egzistavimo, nebūtina konstatuoti esant pažeistą konkrečią teisės normą, pvz., Kelių eismo taisykles. Visų įmanomų priemonių rizikai sumažinti ėmimasis ir maksimalus saugumo, įskaitant ir eismo saugos, reikalavimų, eksploatuojant transporto priemones, užtikrinimas nepašalina jų pavojingumo (didesnės žalos padarymo aplinkiniams rizikos), egzistuojančio dėl objektyvių tokių transporto priemonės savybių. Dėl to, nustatius žalos padarymo faktą valdytojo automobiliu, aplinkybės, susijusios su eismo saugos reikalavimų pažeidimais, gali turėti reikšmės tuo atveju, kai, nustatius nukentėjusio asmens tyčią ar didelį neatsargumą, sprendžiama dėl didesnio pavojaus šaltinio valdytojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės ar žalos sumažinimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-257-248/2020](#), 24 punktas).
49. Teisės aktai, įskaitant Kelių eismo taisykles, nustato pareigą kelio važiuojamojoje dalyjeintis atsargumo priemonių kiekvienam eismo dalyviui – ne tik vairuotojams, bet ir pėstiesiems. Kiekvienas transporto priemonę vairuojantis asmuo turi būti maksimaliai atsargus, laikytis teisės aktuose nustatytų ir (arba) iš protingumo principo kylančių reikalavimų, pasirinkti saugų greitį atsižvelgdamas į eismo intensyvumą, krovinių ir transporto priemonės ypatumus, jų būklę, kelio ir meteorologines sąlygas, matomumą, kad kiekvieną metu galėtų suvaldyti transporto priemonę, elgtis taip, kad būtų išvengta bet kokių kontaktų su kitu eismo dalyviu, ypač su pėsčiuoju, kuriam transporto priemonė neabejotinai kelia didesnį pavojų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-144/2014](#)). Kita vertus, vairuotojas turi pagrįstą teisę tikėtis, kad kiti eismo dalyviai taip pat nepažeis eismo saugumo reikalavimų ir nekels pavojaus sau ir kitiems eismo dalyviams.
50. Nagrinėjamoje byloje aktualus draudėjo, vairavusio apdraustą transporto priemonę ir padariusio žalą nukentėjusiosios sveikatai, veiksmų vertinimas ta prasme, ar dėl draudėjo veiksmų atskirai ar kartu su nukentėjusiosios veiksmais galėjo atsirasti žala. Draudėjo įsteisinimas, nesant nusikaltimo sudėties, neeliminuoja vertinimo, ar draudėjas, vairuodamas automobilį, buvo pakankamai rūpestingas, atidus, apdairus, ar jis negalėjo išvengti nukentėjusiosios kludymo ir taip žalos atsiradimo, laikydamasis atsargumo taisyklių, arba sušvelninti žalą nukentėjusiosios sveikatai net ir eismo įvykio situacijoje, kai pačios nukentėjusiosios neapdairumas lėmė jos didelį neatsargumą.
51. TPVCAPDĮ 22 straipsnio pagrindu draudikas turi teisę reikalauti grąžinti draudimo išmoką, tačiau šio pagrindu draudimo išmokos dydis gali būti ir sumažinamas, taip grąžinant draudikui draudimo išmokos dalį ([CK 6.282 straipsnio](#) 1 dalies normoje reglamentuojami nukentėjusiojo ir žalą padariusio asmens mišrios kaltės teisiniai padariniai deliktinės civilinės atsakomybės atveju, ir ji įtvirtina teismo teisę spręsti dėl prašomos priteisti žalos sumažinimo; siekiant užtikrinti nukentėjusiojo ir žalą padariusio asmens interesų balansą, taikant šią normą turi būti įvertintas ne vien nukentėjusiojo neatsargumas, bet ir didesnio pavojaus šaltinio valdytojo elgesio (ne)atitiktis teisės aktų, rūpestingumo ir apdairumo standartams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-257-248/2020](#), 25 punktas). Taigi, draudėjo veiksmams nagrinėti kartu su nukentėjusiosios didelio neatsargumo veiksmais, kiek abiejų elgesys nulėmė eismo įvykį ir jo metu padarytą žalą. Draudėjo ir nukentėjusiosios galimo mišrios kaltės nustatymo klausimas reikšmingas sprendžiant proporcingą tenkančiai abiejų šalių kaltei draudimo išmokos sumažinimą, taigi ir išmokėtos visos draudimo išmokos grąžinimo dalį.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

52. Kaip pirmiau minėta, draudiko teisė susigrąžinti išmokėtą draudimo išmoką priklauso nuo to, ar jis tinkamai įvykdė pareigą surinkti visą reikalingą informaciją sprendimui dėl išmokos (ne)mokėjimo priimti (nutarties 29–34 punktai). Apeliacinės instancijos teismas nutartyje nevertino civilinės atsakomybės prasme, ar draudikė tinkamai įvykdė savo pareigą surinkti įrodymus ir išsiaiškinti aplinkybes prieš priimdama sprendimą sumokėti draudimo išmoką, taip pat draudėjo veiksmų, dėl kurių vienu ar kartu su nukentėjusiosios (atsakovės) veiksmais galėjo atsirasti žala, tai susiję su faktinių aplinkybių nustatymu ir jų vertinimu. Kasacinis teismas sprendžia teisės klausimus ir yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių ([CPK](#) 353 straipsnio 1 dalis). Todėl apeliacinės instancijos teismo nutartis yra teisėškai nepagrįsta ir panaikintina dėl neteisingo materialiosios teisės normų taikymo, nukrypimo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 359 straipsnio 3 dalis, 346 straipsnio 2 dalis), o byla perduotina nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui ([CPK](#) 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas).
53. Už paduotą atsakovės kasacinį skundą sumokėtas 144 Eur žyminis mokestis. Kasaciniam teismui nusprendus, kad byla perduotina apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, nurodytų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui kartu su kitų bylinėjimosi išlaidų paskirstymu ([CPK](#) 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso

359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. birželio 30 d. nutartį panaikinti ir bylą perduoti nagrinėti iš naujo apeliacinė tvarka Vilniaus apygardos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Danguolė Bublienė

Gražina Davidonienė

Algirdas Taminskas